

CARTOGRAFISCHE BRONNEN EERSTE MILLENNIUM

Studiekring Eerste Millennium

CARTOGRAFISCHE BRONNEN EERSTE MILLENNIUM

Een nieuwe publicatie van SEM, de Studiekring Eerste Millennium.

Deze artikelenbundel bevat bijdragen van alle sprekers die een voordracht hebben gehouden op het achttiende SEM-symposium, dat plaatsvond op 4 november 2017 in Bavel.

Zie de inhoudsopgave op de volgende pagina's.

Redactie:

Jeff van Hout
Janus Jochems
Alex Laenen
Ad Maas
Kurt Wayenberg

2018. SEM.
www.semafoor.info
info@semafoor.info

De presentatie van de bundel zal plaatsvinden tijdens het negentiende SEM-symposium op 3 november 2018 in Bavel. Bezoekers van dit symposium kunnen de bundel ter plaatse aanschaffen voor de prijs van € 15. Na het symposium kan de bundel besteld worden via bovenstaand e-mailadres. Inclusief verzendkosten komt de prijs dan op ~~€ 25~~. **Aanpassing met ingang van februari 2019: de laatste exemplaren kunnen nog besteld worden voor de prijs van € 15 inclusief verzendkosten (zolang de voorraad strekt!).**

Eerder verschenen:

2016. *Reader. Visies naar aanleiding van het werk van Albert Delahaye.*
Uitgave ter gelegenheid van het zeventiende SEM-symposium.

In de reeks Vergeten Verleden:

2014. Deel 5. *Karolingers en Ottonen.* Papieren Tijger, Breda.

2013. Deel 4. *Friezen, Franken en Saksen. Oude en nieuwe visies.* Papieren Tijger, Breda.

2009. Deel 3. *Zee, wind, veen en land. Kustvorming in de Lage Landen.* Papieren Tijger, Breda.

2007. Deel 2. *De Peutinger-kaart en de Lage Landen.* Papieren Tijger, Breda.

2004. Deel 1. *Willibrord en Bonifatius. Waren ze ooit in Nederland?* Papieren Tijger, Breda.

Stichting Uitgeverij Papieren Tijger, Breda: www.papierentijger.org, info@papierentijger.org.

CARTOGRAFISCHE BRONNEN EERSTE MILLENNIUM

Inhoud

Inleiding 7

Redactie

1 Lugdunum 11

Joep Rozemeyer

Noten 15

2 De Peutingerkaart in de Lage Landen 17

Joep Rozemeyer

- 2.1 Inleiding 17
- 2.2 De Noordroute 18
- 2.3 De Zuidroute 21
- 2.4 Conclusie 26
- Noten 27

3 Het gebruik van afstandsgegevens bij het identificeren van Romeinse plaatsen 29

Jan Verhagen

- 3.1 Inleiding 29
- 3.2 De oude identificaties 31
- 3.3 Rationele methodiek voor toetsing van afstanden 33
- 3.4 Toetsing van de bestaande identificaties 35
- 3.5 Nieuwe identificaties van Levefanum en Carvo 38
- 3.6 Nieuwe identificatie van Castra Herculis 38
- 3.7 Nieuwe identificatie van Arenatium 40
- 3.8 Evaluatie 42
 - Literatuur 45
 - Noten 46

4 De Geografie van Claudius Ptolemaeus: een betrouwbare gids? 47

Hans van Deukeren

- 4.1 Ptolemaeus' Geografie in context 47
- 4.2 De Geografie: inrichting en kenmerken 48
- 4.3 Ptolemaeus' bronnen en werkwijze 50
- 4.4 Tekstoverlevering 58
- 4.5 Kaartentraditie 63
- 4.6 Nauwkeurigheid 65
- 4.7 De Geografie over de Lage Landen 69
- 4.8 Conclusies: een betrouwbare gids? 70
 - Literatuur 71
 - Noten 72

5 De Tabula Peutingeriana: het geïllustreerde spoorboek van de cursus publicus? 75

Frans Volmer

- 5.1 Inleiding 75
- 5.2 De cursus publicus: het speeltje (spoortreintje) van keizer Augustus 76
- 5.3 Wanneer is de eindredactie van de PK tot stand gekomen? 77
- 5.4 Voor wie was de cursus publicus en dus de PK bedoeld? 78
- 5.5 Romeinse routekaarten 78
- 5.6 Het karakter van de PK 81
- 5.7 De bijzonder cruciale betekenis van de vignetten 82
- 5.8 De traditionele visie op de vignetten (Miller, Wartena, ...) 84
- 5.9 De nieuwe visie op de vignetten (Levi & Levi) 85
- 5.10 Reizen in de Romeinse tijd: veel risico's, cruciaal belang van onderdak voor de nacht 86
- 5.11 Eindconclusies 86
 - Literatuur 88
 - Noten 89

6 De Peutinger-kaart als antieke TomTom 91

Frans Volmer

- 6.1 Inleiding 91
- 6.2 Route A: Katwijk - Jeruzalem 94
- 6.3 Route B: Katwijk - Rome 95
- 6.4 Route C: Een alternatieve route Nijmegen - Rome 96
- 6.5 Conclusie 97
- Noten 100

7 De identiteit van de Peutingerkaart 101

Ad Maas

- 7.1 Aardbereiskunde in de oudheid 101
- 7.2 Contemporaine 'wereldkaarten' uit de oudheid? 108
- 7.3 Mappae mundi, een totaal ander verhaal 110
- 7.4 De *Cosmografie* van de Anonymus van Ravenna (AVR) 113
- 7.5 Terug naar Wartena 119
- 7.6 Nieuwe(re) inzichten in verband met de PK (?) 123
- 7.7 De ware aard van de Peutingerkaart 131
- Noten 137

8 Portolaankaarten, het raadsel van hun ontstaan 139

Jeff van Hout

- 8.1 Inleiding 139
- 8.2 Wat zijn portolaankaarten? 139
- 8.3 Zijn er bronnen aan te wijzen? 145
- 8.4 De constructiemethode 148
- 8.5 De Dulchert-kaart geanalyseerd 152
- 8.6 Conclusies, hypothesen en alternatieven 154
- Noten 157

9 Cartografie en internet 159

Kurt Wayenberg

- 9.1 Geografisch Coördinaten Systeem 159
- 9.2 De wetenschap en techniek om te werken met geografische ruimte-gebonden informatie 159
- 9.3 [Oude] kaarten online 161
- 9.4 Technologische hulpmiddelen voor geografie 164
- 9.5 Zelf een kaartje maken: een voorbeeld ... 166